

พระสุธน-นางมโนห์รา : การศึกษา เปรียบเทียบที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ

นายวินัย ภูระหงษ์

004733

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตรปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2520

SUDHANA AND MANOHARA : A COMPARATIVE STUDY ON THE ORIGIN
AND RELATIONS OF VARIOUS VERSIONS

Mr. Vinai Bhurahongse

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

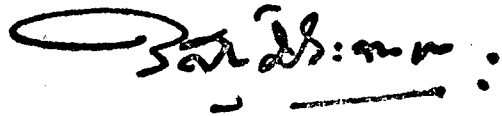
Department of Thai Language

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)
คณบดี

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์..... คมกาศ นิลประภัสสร..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมกาศ นิลประภัสสร)

..... ศักดิ์ศรี แยมน์คดา..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์คดา)

..... อัครา อัครา..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กิ่งแก้ว อัครา)

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์คดา

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง

พระสุชน-นางมโนห์รา : การศึกษาเปรียบเทียบ และความ
สัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ

โดย

นายวินัย ภูระหงษ์

แผนกวิชา

ภาษาไทย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พระสุชน-นางมโนห์รา : การศึกษาเปรียบเทียบที่มา และความ-
สัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ

ชื่อ นายวินัย ภูระหงษ์

แผนกวิชา ภาษาไทย

ปีการศึกษา 2519

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาคุณค่าหาต้นเค้าของ เรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา การแพร่หลายมาสู่ประเทศไทย และความนิยมเรื่องนี้ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ โดยอาศัยหลักฐานที่เป็นต้นฉบับ เรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์แบ่งเป็น 6 บทคือ บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความจำเป็นของปัญหา บทที่ 2 กล่าวถึงความนิยมเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ในประเทศไทย ซึ่งปรากฏในรูปของนิทานพื้นเมือง บทกลอนเด็ก และในรูปของการแสดง บทที่ 3 กล่าวถึงพระสุชน-นางมโนห์ราฉบับต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยพร้อมทั้งเปรียบเทียบเรื่องเพื่อศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร บทที่ 4 กล่าวถึงเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ที่เป็นภาษาต่างประเทศพร้อมทั้งหาความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ เหล่านั้น บทที่ 5 กล่าวถึงต้นเค้าและการแพร่หลายของเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ตลอดจนต้นเรื่องและการแพร่หลายมาสู่ประเทศไทย บทที่ 6 เป็นบทสรุปถึงต้นเค้า การแพร่หลาย และความนิยมเรื่องพระสุชน-นางมโนห์ราในต่างต่าง ๆ พร้อมควยขอเสนอแนะให้มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องอื่น ๆ ที่มีในหนังสือปัญญาศษาคก ต่อไป.

Thesis Title   Sudhana and Manohara : A Comparative Study on the
Origin and Relations of Various Versions.

Name   Mr. Vinai Bhurahongse

Department   Thai Language

Academic Year   1976

ABSTRACT

The purposes of this thesis are, to study its source, how it was brought into Thailand and has been regarded as one of her most popular literatures, and to study the relationship among various versions. The data are collected from all versions of Thai and foreign languages on "Sudhana and Manohara" as well as related documents.

The work is divided into six chapters. Chapter One is an introduction to the background and the purposes of this study. Chapter Two is a discussion on the popularity of the story of "Sudhana and Manohara" among the Thai people, as expressed in the forms of folktale, lullaby, and plays. Chapter Three presents the findings of the relationship among all available Thai versions, whereas Chapter Four presents and discusses the relationships among versions in foreign languages. Chapter Five is an intensive presentation of the origin and popularization of the story including the way it was brought into Thailand. Chapter Six is the conclusion of the origin, popularization, and appreciation of "Sudhana and Manohara" in several aspects and presents suggestions to further studies of other stories in the "Pannasa Jataka."

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามที่ตั้งความปรารถนาไว้ ก็ด้วยความช่วยเหลือของคณาจารย์ศึกษาศาสตร์ นักศึกษา อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ทั้งนี้ตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัย ท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ และแนวทางในการค้นคว้า ตลอดจนได้ตรวจและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้อย่างละเอียดถี่ถ้วนทั้งในคานาภาษา และเนื้อความ นับเป็นพระคุณหาที่สุกมิได้ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์วิสุทธ มุขมกุล ซึ่งนอกจากท่านจะกรุณาให้คำแนะนำบางประการที่มีคุณค่าแล้ว ยังได้แนะนำเอกสารอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่งอีกด้วย

ขอขอบพระคุณอาจารย์อรรณพ อุบลแย้ม แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้กรุณาช่วยถอดความจากเอกสารภาษาสันสกฤต ขอขอบพระคุณอาจารย์จันทน์ เศษุรักษ์ แห่งโรงเรียนเซนต์คาทอลิกที่ได้กรุณาช่วยเหลือ ให้เข้าใจเรื่องราวในเอกสารที่เป็นภาษาฝรั่งเศสได้ถูกต้องแน่นอนยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ คณาจารย์ประพันธ์ กิ่งมิ่งเฮ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พณิชยการ ที่ได้กรุณาช่วยถอดความเอกสารที่เป็นภาษาลาว

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทั้งหลาย ที่ได้กำลังใจอันเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในครั้งนี้ .

สารบัญ

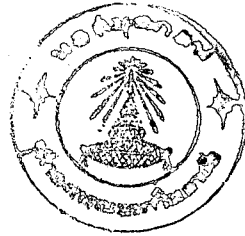
หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

รายการภาพประกอบ

บทที่

1	บทนำ	1
2	ความนิยมเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา	7
2.1	พระสุธน-นางมโนห์ราที่ปรากฏอยู่ในรูปเพลงพื้นเมือง	7
2.2	พระสุธน-นางมโนห์ราที่ปรากฏในรูปของนิทานชาวยุโรป	13
2.3	พระสุธน-นางมโนห์ราที่ปรากฏในรูปของการแสดง	28
2.3.1	เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ที่ปรากฏในรูปของการแสดงละคร	28
2.3.1.1	บทละครเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา	29
2.3.2	เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ที่ปรากฏในรูปของการแสดงโนรา	37
3	พระสุธน-นางมโนห์รา ฉบับภาษาไทย	39
3.1	เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ในหนังสือปัญญาสชาดก	39
3.1.1	สุธนชาดก	40
3.1.1.1	รูปเรื่องของสุธนชาดก	40
3.1.1.2	เนื้อเรื่อง	44

3.2	บทละครครึ่งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์รา	51
3.2.1	เนื้อเรื่อง	51
3.2.2	รูปแบบของบทละครครึ่งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์รา	5
3.2.3	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	61
3.2.4	สมัยที่แต่ง	62
3.2.5	ผู้แต่ง	64
3.2.6	ลักษณะฉากกับบทละครครึ่งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์รา ...	67
3.3	กาพย์เรื่องมะโนรา	71
3.3.1	ผู้แต่ง	72
3.3.2	สมัยที่แต่ง	73
3.3.3	รูปแบบของกาพย์เรื่องมะโนรา	78
3.3.4	คำประพันธ์	80
3.3.5	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	83
3.3.6	เนื้อเรื่อง	85
3.4	มโนหรานิพาค	90
3.4.1	สมัยที่แต่ง	90
3.4.2	ผู้แต่ง	97
3.4.3	รูปแบบของคำประพันธ์	98
3.4.4	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	101
3.4.5	รูปแบบของเรื่อง	102
3.4.6	เนื้อเรื่อง	107

3.5	พระสุณคำฉันท์	125
3.5.1	ผู้แต่ง	125
3.5.2	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	126
3.5.3	ลักษณะคำประพันธ์	127
3.5.4	ขั้นตอนในการแต่ง	131
3.5.5	เนื้อเรื่อง	136
3.6	คำกลอนเรื่องพระสุณ	146
3.6.1	ลักษณะคำประพันธ์	149
3.6.2	ขั้นตอนในการแต่ง	
3.6.3	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	
3.6.4	เนื้อเรื่อง	155
3.7	บทละครเรื่องมโนห์รา	158
3.7.1	ลักษณะของบทละครเรื่องมโนห์รา	158
3.7.2	ผู้แต่ง	164
3.7.3	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	165
3.7.4	เนื้อเรื่อง	167
3.8	เรื่องพระสุณ-นางมโนห์รา ฉบับภาษาไทยส่วนอื่น ๆ	169
3.9	ต้นเค้าและการแพร่หลายของเรื่องพระสุณ-นางมโนห์รา ในประเทศไทย	171
4	พระสุณ-นางมโนห์รา ฉบับภาษาต่างประเทศ	181
4.1	เรื่องพระสุณ-นางมโนห์รา ฉบับภาษาสันสกฤตในคัมภีร์มหาเวสสุ	181
4.1.1	กนิษชาดก	182
4.1.1.1	เนื้อเรื่อง	185

4.2	เรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ฉบับภาษาสันสกฤตในคัมภีร์ทิพย์าวทาน	189
4.2.1	สุนทรภู่ร่ำวาทาน	190
4.1.1.1	เนื้อเรื่อง	191
4.3	เรื่องพระสุชน-นางมโนห์ราฉบับภาษาอังกฤษ ในคัมภีร์ อวทาน- กัลปิตตา	202
4.3.1	อวทานกัลปิตตา	202
4.3.2	สุนทรภู่บรรยายวาทาน	203
4.4	สุนทรอวทาน	206
4.5	เจ้าหญิงนงคุณ	207
4.6	ท้าวสีหหนม	215
4.7	ภาพจำหลักเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ที่มหาสถูปโบโรบูคร	223
4.8	เรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา ภาษาต่างประเทศฉบับอื่น ๆ	226
5	คนเคาของการแพร่หลายของเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา	230
5.1	ที่มาของเรื่องพระสุชน-นางมโนห์ราในประเทศไทย	230
5.2	คนเคาของเรื่องพระสุชน-นางมโนห์ราในประเทศไทย	231
5.3	คนเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา	237
5.4	การแพร่หลายของเรื่องพระสุชน-นางมโนห์รา	245
5.5	การเข้ามาสู่ประเทศไทย และการแพร่หลายของเรื่องพระสุชน- นางมโนห์รา	252
5.6	สมัยที่เรื่องพระสุชน-นางมโนห์ราเข้ามาในประเทศไทย	255

6	สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	257
	บรรดกนุกรม	261
	ภาคผนวก	272
	ผนวก ก. ... เพลงพื้นเมืองและเพลงกล่อมเด็ก	273
	ผนวก ข. ... ประเภทของละครที่แสดง เรื่องนางมโนห์ราครั้งกรุงเก่า ...	277
	ผนวก ค. ... ละครชาตรี	284
	ผนวก ช. ... โนรา	290
	ผนวก ง. ... โนรากับละครชาตรี	297
	ผนวก จ. ... ปัญญาสชาดก	302
	ผนวก ฉ. ... มหาวิสัย	329
	ผนวก ช. ... อวทาน และ ทิพยวทาน	339
	ประวัติการศึกษา	348

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	แผนผังแสดงต้นเค้าและการแพร่หลายของ เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ในประเทศไทย	178
2	แผนผังแสดงต้นเค้าและการแพร่หลายของ เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ในประเทศไทย	180
3	ภาพจำหลักเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ที่มหาสถูปโบโรบุคุรุ.....	224
4	ภาพปูนปั้นดินเผาขนาดเท่า เรื่องศยามกะ ที่ฐานเจดีย์จุลปะโทน จังหวัดนครปฐม	247
5	ภาพปูนปั้นดินเผาขนาดเท่า เรื่องศยามกะ ที่ฐานเจดีย์จุลปะโทน จังหวัดนครปฐม	248
6	แผนผังแสดงต้นเค้าของ เรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราและการแพร่หลายไปยังดินแดนต่าง ๆ	251
7	แผนที่แสดงการเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมอินเดียไปยังดินแดนต่าง ๆ ..	253
8	ความคล้ายคลึงระหว่างท่ากระณะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ กับท่าแม่ของ โนรา	293
9	ความคล้ายคลึงระหว่างท่ากระณะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ กับท่าแม่ของ โนรา	294